

JANEZ ZOR

**(Ljubljana, 8. VI. 1926. – Ljubljana,
28. XI. 2014.)**

Konec novembra 2014 se je od nas za vedno poslovil ugledni slovenski jezikoslovec in največji strokovnjak za glagolsko pismenstvo na Slovenskem strokovni svetnik Janez Zor. Čeprav se je zadnjih štirideset let posvečal predvsem preučevanju prvega slovanskega knjižnega jezika stare cerkvene slovanščine – in ostankom glagolske tradicije na Slovenskem, pa je njegovo celotno poklicno življenje in zanimanje venomer pripadalo vsem slovanskim jezikom; bil je namreč eden redkih Slovencev, ki je aktivno govoril vse slovanske jezike.

Prof. Janez Zor se je rodil v Ljubljani leta 1926, osnovno šolanje in klasično gimnazijo pa je obiskoval v Zagrebu in Ljubljani. Na Filozofski fakulteti je študiral slavistiko med leti 1945 in 1949, ko je diplomiral iz ruskega jezika in književnosti, hrvaškega in srbskega jezika s književnostma in iz stare cerkvene slovanščine. Že naslednje leto je bil nastavljen na Inštitutu za slovansko filologijo kot asistent za rusko literaturo, vendar je kmalu odšel na izpopolnjevanje v tujino: najprej v Beograd (1950–1952), nato v Moskvo (1956–1958), kjer je hkrati vodil tudi tečaj slovenščine na Inštitutu slavjanovedenija pri Akademiji znanosti ZSSR, in v Göttingen, kjer je bil med leti 1959 in 1961 lektor za slovenski in hrvaški/srbski jezik. Po vrnitvi v Ljubljano je bil imenovan za lektorja ruskega jezika na Oddelku za slovanske jezike in književnosti, kar je ostal vse do leta 1982. V razgledanega in nadarjenega slavista se je izoblikoval tudi na več tečajih slovanskih jezikov v tujini, tako se je npr. leta 1967 in 1969 v Budyšinu posvečal lužiški srbsčini, ob tečaju češčine v Pragi je hkrati doživljal tudi osuplost in grozo češkega

naroda ob sovjetski zasedbi, pet let kasneje je na tečaju v Sofiji utrjeval svoje znanje bolgarščine in se izpopolnjeval v stari cerkveni slovanščini, saj je na ljubljanski slavistiki že od leta 1971 vzporedno z ruskim lektoratom začel predavati tudi osnove prvega slovanskega knjižnega jezika. Temu predmetu se je kasneje posvečal vse do svoje upokojitve, znanja s tega področja pa je nekaj let posredoval tudi študentom slavistike v Mariboru in Trstu. Na posebno povabilo je predaval še na univerzah v Celovcu in Vidmu.

K preučevanju najstarejšega slovanskega knjižnega jezika in ostalinam prve slovanske pisave – glagolice – na Slovenskem se je vedno bolj usmerjal po letu 1971 in začel iskati ostanke, ki so potrjevali ali zavračali prisotnost glagolice na slovenskih tleh. Glagolska pričevanja je sistematično zbiral, klasificiral, natančno jezikovno in paleografsko obdeloval ter določal njihovo starost in izvor. Njemu se moramo zahvaliti, da danes vemo, da glagolska pričevanja na Slovenskem niso bila neposredna dediščina Metodove tradicije, ampak so glagolico na slovenska tla prinesli kasneje, predvsem v obdobju protestantizma, hrvaški glagoljaši na svojih popotovanjih čez slovensko ozemlje. Posvečal se je tudi drugim vprašanjem s področja stare cerkvene slovanščine, npr. vprašanju dela prvih slovanskih apostolov Cirila in Metoda ter Metodove tradicije nasploh. V zvezi s tem je leta 1985 ob 1100-letnici Metodove smrti organiziral simpozij na ljubljanski univerzi. Svoja odkritja in dognanja je objavil v *Nahtigalovem zborniku*, *Jeziku in slovstvu*, *Paleobulgarici*, v zborniku *Seminarja slovanskega jezika, literature in kulture FF*, *Bogoslovnem vestniku* in v *Acta Ecclesiastica Sloveniae*. Sodeloval je pri faksimilni izdaji treh glagolskih fragmentov iz zapuščine barona Žige Zoisa (zanjo je napisal spremno študijo), prispeval je slovar k znanstvenokritični izdaji Brižinskih spomenikov in oblikoval mnoga gesla v *Enciklopediji Slovenije*.

Zaradi svojega bogatega znanja in pretanjenega občutka za jezik je postal tudi zelo cenjen prevajalec iz praktično vseh slovanskih jezikov: poljščine, slovaščine, lužiške srbsčine, beloruščine, ukrajinščine, predvsem pa iz ruščine, saj je bil takrat eden najboljših praktičnih poznavalcev tega jezika na Slovenskem. Prevedel je vrsto strokovnih in leposlovnih del iz ruščine v slovenščino, prav tako pa tudi veliko število strokovnih besedil iz slovenščine v ruščino. Sodeloval je kot recenzent pri več učbenikih ruskega jezika in nastopal kot prevajalec pri pomembnih meddržavnih srečanjih. V

letih 1980–1982 je bil predsednik, do 1984 pa odbornik Društva za tuje jezike in književnosti.

Razveseljivo je dejstvo, da je bilo vsaj delčka njegove nadarjenosti deležno tudi širše slovensko občinstvo, saj je med leti 1962 in 1965 na RTV Ljubljana vodil tečaj ruskega jezika, kar je bil prvi tovrstni poskus v Jugoslaviji, sodeloval je pri snemanjih radijskih oddaj, posvečenih temu jeziku, in leta 1966 (skupaj z Vero Brnčič) izdal učbenik Ruščina za samo-uke. Vrsto let je sodeloval tudi pri Seminarju slovenskega jezika, literature in kulture na Filozofski fakulteti v Ljubljani kot lektor slovenščine za tujce.

Prof. Janez Zor je bil izrazita osebnost, nemirnega duha in čile življenjske vedrine. Prav vsaki svoji dejavnosti in zanimanju se je posvetil z vso predanostjo in navdušenjem, ki ga je vedno dobrohotno širil tako med svoje kolege kot med nove generacije slavistov. Nedvomno je prav zaradi tega v svojem življenju uspel dodobra izraziti mnoga svoja nagnjenja in talente, naj si bo tako glede slovanskih kot tudi drugih jezikov. Tako se je po odhodu v pokoj neumorno in z velikim veseljem posvetil še eni svoji tihi ljubezni izpred mnogo let – hebrejskemu jeziku: na povabilo Judovske skupnosti je kot prevajalec in svetovallec sodeloval pri izdaji ljubljanske Hagade (2000).

Kljub vpetosti in delu na različnih področjih pa bo prof. Janez Zor v našem spominu ostal predvsem spoštovan profesor ljubljanske slavistike. Številne generacije študentov različnih slovanskih jezikov se ga z veseljem spominjamo kot izvrstnega predavatelja z neprecenljivim darom za logično in energično podajanje snovi, ki nas je vedno znova presenečal in pritegoval s svojo iskričnostjo in z začudujočim znanjem slovanskih jezikov. Vedno smo ga občudovali, kako zlahka je v svojih mislih in govoru prehajal iz enega v drug slovanski jezik. Na ta način nam je počasi, a vztrajno vcepljal ljubezen, nenazadnje pa tudi melodijo, ton posameznih slovanskih jezikov. S prikazovanjem starih cerkvenoslovanskih spomenikov, pa tudi produkcij slovenskih grafitov in glagolskih fragmentov, najdenih v Sloveniji, nam je uspešno približal tudi ta oddaljen slovanski jezik; vsakič z dobršno mero zanesenosti, včasih se nam je zdelo, da to počne kljub svojim že zrelim letom prav z iskreno otroško navdušenostjo nad zgodovinsko veličastnostjo dobe, v kateri so nastajali.

Kot vesel odsev paleoslavistike z ljubljanske univerze pa ostaja profesor Janez Zor trajno zapisan tudi med svojimi slavističnimi kolegi, tako doma

kot širše v svetu. Marsikomu ostajajo v spominu kot oddaljen zven in nostalgichen pridih po idiličnih časih slavistike profesorjeve zanimive humorne zgodbice o nekdanjih profesorjih, velikih osebnostih slovenske in svetovne slavistike, ki jih je profesor pri omizju in v sproščenem vzdušju tako rad pripovedoval in oživiljal, ne zavedajoč se, da je v očeh svojih kolegov in študentov že zdavnaj postal tudi sam prepoznavna osebnost slovenske slavistike.

Dovolite mi, da v svoj poklon profesorju vključim tudi prelep izraz zahvalnosti dr. Matea Žagarja, predstojnika Katedre za staroslavenski jezik i hrvatsko glagoljaštvo Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ki ponazarja resnično globoko vrzel, nastalo v slaviističnih krogih po trajnem odhodu prof. Zora – tako na področju znanosti kot v toplih človeških odnosih:

»Profesor Zor bio je pravi glagoljaš, otvoren i srdačan, blizak svakomu; marljiv i ozbiljan – kao kakav prepisivač u skriptoriju – kada to posao zahtijeva, a duhovit i poletan u svakoj prilici kada smo se, uz čašu vina, susretali na glagoljaškim skupovima (osobito na otoku Krku) posljednjih desetljeća. Nedostaju nam već, i nedostajat će nam zauvijek, njegovi razdragani – istinski čovjekoljubni – osmijesi, a njegov senzibilitet za osjetljiva pitanja glagoljaštva, njegov oprez u korištenju literaturom, a posebice njegovo poštovanje koje je upućivao svima kolegama, i vršnjacima i onima mlađima, ostat će nam trajnim uzorom.

Između naših dviju slavistika, slovenske i hrvatske, bio je prava *ligatura* – uvijek se rado družio s kolegama, nerijetko se pridružio u pjevanju, upravo gradeći od nas paleoslavista pravu prijateljsku zajednicu.« (iz poslovilnega pisma Matea Žagarja, prebranega na žalni seji januarja 2015 na FF v Ljubljani)

Hvala vam, profesor, za vso idiličnost, vso sproščenost in hudomušnost, ki ste nam jo z vso svojo neustavljivo energijo predajali naprej. Sodobne generacije slavistov so in bodo za vse to na žalost v veliki meri prikrajšane.

VANDA BABIČ